

BY
LAZ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ 9. ΑΙΩΝΑ

Η

ΕΝΩΣΙΣ ΑΥΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ

ΚΑΙ

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΥΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ.

ΚΑΙ

ΤΗΣ ΠΑΡΑΧΕΙΡΑΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΥΠΟ

Γ. ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΥ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

1863.

2040

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ.

Ἡ « Ἐφημερίς τῆς Κωνσταντινουπόλεως » ἤτις οὐδέποτε ἔπαυσεν ὑβρίζουσα τὴν Ὀρθοδοξίαν, εἰς τι προλαβὼν φύλλον τῆς, κατεχώρησεν ἓν ἔγγραφο, ὅπερ κυκλοφορεῖ, ὡς αὐτὴ λέγει, « ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Τυρνόβου, ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς σχισματικῆς ταύτης χώρας, δι' οὗ καθιερῶνται ἢ πρὸς τὴν καθολικὴν ἐνόητα ἐπιστροφή αὐτῆ. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο φέρον πολυαριθμούς ὑπογραφὰς δημοσιεύεται ἤδη παρὰ τοῦ (Παριστικοῦ) « Κόσμου », ἐξ οὗ, καὶ ἡ εἰρημένη Ἐφημερίς τῆς πόλεώς μας, ἠρανίσθη αὐτό. Δὲν ἠθέλαμεν ἀξιῶσαι οὔτε βλέμμα καὶ νὰ ρίψωμεν εἰς τὸ ἔγγραφο αὐτό, ἂν ὁ ἀξιοτ. Συν. τῆς « Ἐφημερίδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως » δὲν ὑβρίζε διωρᾶν τὴν Ὀρθοδοξίαν. Θαυμάζομεν, τῇ ἀλήθειᾳ, πῶς αἱ προπαγάνδαι δὲν ἐσαφρονίσθησαν, ἀποῦ ἅπανσι αἱ θῆραι τῶν προσέπεσαν εἰς τοὺς πόδας τῆς Ἀνατ. Ὀρθοδ. Ἐκκλησίας.

Ὁ Συντάκτης τῆς εἰρημένης Ἐφημερίδος, ἐπαράζει ἄρχας, τὰς ὁποίας ὁ ἀληθὴς μάρτυς τοῦ τότε καιροῦ, δηλ. ἡ ἱστορία διαψεύδει τρανῶς. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ καιρὸν ἴσως δὲν γινώσκει, τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὴν Ἐνωσιν, ἐνεκα τούτου ἐρχόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἀμερολήπτως καὶ ἄνευ τῆς παραμικρᾶς παραμορφώσεως, δύο τινὰ Ἀ'. Τὸν Χριστιανισμὸν τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν Θ'. αἰῶνα, τὴν ὀλιγοχρόνιον αὐτῶν ἔνωσιν μετὰ τῆς δύσεως, καὶ τὴν ἐπιστροφήν αὐτῶν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

Οἱ μελετήσαντες τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ Δυτικοὺς Ἱστορικοὺς γινώσκουσιν ὅτι οἱ Βούλγαροι συχνάκις ἐπέδραμον τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους φθειρόντες αὐτὰς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἐν ἔτει δὲ 864 (ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ Γ'. υἱοῦ τοῦ Θεοφίλου), γενομένης μεγάλης ἀκαρπίας εἰς τὴν χώραν τῶν Βουλγάρων, καὶ στενοχωρηθέντων τῶν κατοίκων, ἐξεστράτευσεν ὁ Μιχαὴλ μετὰ τοῦ θείου του Βάρδα κατ' αὐτῶν, τοὺς ὁποίους πολιορκήσαντες, τοὺς ἔφερον εἰς μεγίστην στενοχωρίαν. Πρὶν δὲ ἡ συμβῆ τοῦτο, ὁ Βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Βόγορις, εἶχε λάβει τὴν ἀδελ-

φην αὐτοῦ ἐκ τῆς Αὐλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ἣ εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ, τελείαν Χριστιανὴν διότι ἐν τῇ πρωτευούσῃ οὔσα, οὐ μόνον ἐβαπτίσθη, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐξέμαθε, καὶ φιλόθετος ἦτο· ἐπανελθοῦσα δὲ παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, πάντοτε συνδιελέγετο μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ περίστασις ἐδόθη καὶ σέψιν ποιησάμενοι οἱ μεγιστάνες μετὰ τοῦ Βογόρω, ἀπεφάσιον νὰ ὑποταχθῶσι πολιτικῶς μὲν, τῷ Βασιλεῖ τῆς Πρωτευούσης, Πνευματικῶς δὲ, τῷ Πατριάρχῃ αὐτῆς (πατριάρχης δ' ἦν τότε ὁ Φώτιος). Γενομένης λοιπὸν συνθήκης ἦλθεν ὁ Βόγορις μετὰ τῶν μεγιστάνων εἰς τὴν Βασιλεύσαν καὶ ἐδέχθη τὸ Βάπτισμα ἐν τῇ ἱερᾷ Κολυμβήτρῃ τῶν Βλαχερνῶν, λαβὼν τὸ ὄνομα τοῦ ἀναδόχου αὐτοῦ Μιχαήλ. Ἐκτοτε ἐγένετο διηκεῖς μέλημα τοῦ Φωτίου, ὅστις ἀπέστειλεν εἰς Βουλγαρίαν Κήρυκας, ἵνα διδάξωσι τῷ λαῷ τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ἐγράφε δὲ καὶ ἐκτεταμένην Ἐπιστολὴν τῷ Μιχαήλ, ἐρμηνεύων τὰς γραφὰς καὶ τοὺς Συνοδικούς κανόνας, καὶ ἀποκαλῶν αὐτὸν « Ὁ καλὸν ἀγαθὸν τῶν ἐμῶν πόνων καὶ τῶν πνευματικῶν ωδύνων εὐχρηστὴς καὶ ἰσχύσις γέννημα. »

Ἄλλ' οὐχ ἦττον ὁ Χριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων ὀφείλεται εἰς δύο Ἑλλήνας Μοναχοὺς, τοὺς ἀδελφοὺς Μεθόδιον καὶ Κύριλλον, οἵτινες μετὰ μεγίστου πόνου ἐδηγήσαν αὐτοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμόν· καὶ ὁ μὲν Μεθόδιος μετέβη τῷ 845 εἰς Βουλγαρίαν, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εἰσηκούσθη· ὁ δὲ Κύριλλος προσαγαγὼν τῇ Χριστιανικῇ Θρησκείᾳ τοὺς παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον οἰκοῦντας Χαζάρους, ἦλθε τέλος εἰς Βουλγαρίαν καὶ σπουδάσας τὴν γλῶσσαν τῶν κατοικῶν, μετέφερεν εἰς ταύτην τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὸ Εὐχολόγιον. Ὅτε δὲ οἱ Γερμανοὶ ἐπολέμου μετὰ τῶν Σέρβων, τότε οἱ δύο ἀδελφοὶ μετέβησαν κατ' ἀνάγκην εἰς Ῥώμην, ἔνθα ὁ μὲν Κύριλλος ἐτελεύτησε κατὰ τὸ 867, ὁ δὲ Μεθόδιος μετέβη καὶ αὖθις εἰς τὸν Νεοφώτιστον λαόν.

Ἐν ἔτει δὲ 866 ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Λουδοβίκος ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ εὐτυχήσας, παρεκίνησε τὸν βασιλέα αὐτῶν Μιχαήλ νὰ αἰτήσῃ πνευματικὸς Διδασκάλους ἀπὸ τὴν Δύσιν. Ὁ Πάπας Νικόλαος ἀμέσως ἐπεμψεν Ἱερὰ πρεσβόλους,

ὣν ἡ Διδασκαλία τοσοῦτον ἐπέτυχεν, ὥστε ὁ Βασιλεὺς τῶν Βουλ-
γάρων ἀπέστειλε πρέσβεις μετὰ πλουσίων δώρων εἰς Ῥώμην, καὶ
ἐζήτηται ὁδηγίας περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Πάπας Ὁρθοδικίας.
Ἡλίας ὁ Μηνιάτης, (α) λέγει, « Δὲν ἦτο τόσον δύσκολον νὰ ἐπι-
στρέψωσιν οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν εἰς τὴν Δυτικὴν
Ἐκκλησίαν, ἄνθρωποι Μεσοβαπτισμένοι, καὶ ὡτὰν τρυφερὰ κλωνά-
ρια εὐκόλοι νὰ κλίνωσιν ὅθεν ἤθελον τραβιχθῆ, μάλιστα ὑποῦ ἐ-
κεῖνοι οἱ Ἐπίσκοποι τοῦ Νικολάου ἐκήρυττον φανερὰ ὅτι ὁ Κων-
σταντινουπόλεως Πατριάρχης Φώτιος δὲν ἦτον ἀληθινὸς καὶ γνή-
σιος Ἀρχιερεὺς, καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι αἱ πράξεις του ἦσαν ἄκυραι
ὅθεν διὰ τὴν ἀφορμὴν ταύτην ἔχρισον πάλιν μὲ τὸ Ἅγιον Μύρον,
ὅσους εἶχον βαπτισμένους οἱ Ἀνατολικοὶ ἢ τῷ ὄντι κατ' ἐκείνην
τὴν ἐποχὴν ἠδύνωντο οἱ μὴτεω στερωθέντες εἰς τὴν Διδασκαλίαν
τῆς πίστεως, νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τοὺς Ἱεραποστόλους τοῦ Πάπα,
ἀλλὰ σήμερον, ἐν πλήρει δεκάτῳ αἰῶνι, ἐνῶ οἱ ἀδελφοὶ
ἡμῶν Βούλγαροι ἀκριβῶς ἐδίδαξαν τὴν πάτριον αὐτῶν Ὁρθο-
δικίαν, καὶ ἔγνωσαν τὰς ἀναρίους τῆς Δύσεως, καὶ τὰς φιλο-
δόξους ἀξιώσεις τοῦ Βατικανοῦ, νομίζουσιν οἱ Δυτικοὶ ὅτι θὰ πεί-
σωσι αὐτοὺς νὰ ἀναποῦν πάλιν τῷ Ἰσχυρῶ Ἦτον ὁ αὐτὸς καὶ οἱ
εὐκλεεῖς καὶ Θεόχριστοι Πατριάρχες αὐτῶν ἀνέβησαν πάλιν μετὰ τῆς
Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνάγκῃ ὁ ἀξιότιμος Συν. τῆς
Ἐφημερ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ γεγωνυῖα τῇ φωνῇ κρᾶζων,
διὰ τὴν Ἑνωσιν καὶ διὰ τὴν Ἐπιστροφὴν, νὰ μᾶς πείσῃ διὰ
ποιᾶν ἄλλην αἰτίαν ἠνώθησαν οἱ Βούλγαροι μεθ' ἡμῶν, ἢ διότι
ἔγνωσαν καθαρῶς τὰς ἀναρίας τῆς Δύσεως;

Ὁ Πάπας καὶ οἱ Ἀπόστολοι αὐτοῦ δὲν νύχαριστήθησαν μόνον
διότι ἀπέκτησαν ταυῦτην ἐπαρχίαν, ἀλλ' ἐτρέπησαν εἰς πλείσ-
τας ὕβρεις κατὰ τῆς Ἀνατ. Ὁρθ. Ἐκκλησίας, νομίζοντες, ὅτι
διὰ τῶν ὕβρεων θὰ καταπέσωσι τοὺς Βουλγάρους νὰ μείνωσι
πιστὰ τέκνα τῆ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ νῦν νομίζουσι, οἱ ἐκ-
σπρονδονίζοντες βέλη ὕβρεων κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὅτι θὰ
ἀποπλανήσωσι τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς Ὁρθο-
δοξίας, καὶ ἕνεκα τούτου δημοσιεύουν ἔγγραφα καὶ ἕτερα ταυῦ-

(α) Πέτρικ Σκανδῆλου σελ. 34.

τα ληρήματα, ὁμολογίας πίστεως, καθ' ἃς ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ τελῶσι τὰς ἱεράς τελετάς των κατὰ τοὺς τύπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, φθάνει μόνον ν' ἀναγνωρίσωσι, ὡς τοποτηρητὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν Πάπαν Ῥώμης. Ὡ τῆς ἀναιδοῦς πανουργίας! νομίζουν ἄρα οἱ Δυτικοί, καὶ αὐτὸς ὁ Ποντίφηξ τῆς Ῥώμης, ὅτι θὰ δυνηθῶσι διὰ τῆς τοιαύτης ἀπάτης νὰ βεβηλώσουν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Βουλγάρους, καὶ νὰ τοὺς διδάξουν τὰς ἀνομίας των; Ἠώποτε δὲν πιστεύομεν ὅτι θὰ κλονισθῶσιν ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σχισματικῆς! Χώρας οἰκοῦντες Ὁρθόδοξοι λαοί, νὰ τραποῦν πρὸς τοὺς Θεομάχους Παπιστάς. Τότε μόνον, τότε, δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν τοῦτο, ὅταν ὁ Ποντίφηξ τῆς Ῥώμης, ἀπορρίψῃ τὰς καινοτομίας καὶ κηρύξῃ τὴν ἔνωσιν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς!

Ὁ Πατριάρχης Φώτιος βλέπων τὴν ἀρπαγὴν τῶν νέων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἅτινα αὐτὸς πρῶτος ἀνεγέννησε διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐθήλασε μετὰ τὸ γάλα τῆς Ὁρθοδοξίας, παρωξύνθη τοσοῦτον, ὥστε συντάσσει λαμπρὰν ἐγκυκλίον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς Πατριάρχας, (α) ἐν ἣ τολμᾷ ἀπεδείξαι τὰς καινοτομίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἀπιστίαν αὐτῆς, διότι ἠθέλησε ν' ἀποσπᾷσθαι ἐκ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ τῷ ἑαυτοῦ τέκνα.

Μετὰ ταῦτα ὁ Πατριάρχης Φώτιος συναθροίζει Σύνοδον (866) πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἀρχικῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς κατατροφὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν σχεδίων. Πολυπληθὴς ἦτο ἡ Σύνοδος, ἐν ἣ παρῆσαν ὅ,τε Βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, οἱ τοποτηρηταὶ τῶν τριῶν Πατριαρχικῶν θρόνων, πλῆθος ἄπειρον Ἐπισκόπων τε καὶ κληρικῶν καὶ πᾶσα ἡ Σύγκλητος· ἀρξαμένη δὲ τῆς Συνόδου ἀναγιγνωσκόνται αἱ πράξεις τοῦ Νικολάου, καὶ μετὰ μικρᾶς σκέψεως καθαιρεῖται τοῦ θρόνου, κηρύττεται ἀνάξιος τῆς θείας κοινωνίας καὶ τέλος ἀναθεματίζεται· αἱ δὲ πράξεις ταύτης τῆς Συνόδου μετὰ χιλίων ὑπογραφῶν ἀπεστάλη τῷ Πάπᾳ εἰς Ῥώμην.

Ἐκ τούτων ὅλων ἐννοήσαντες οἱ Βούλγαροι τὰς πλεχτάνας

(α) Μέρει τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης δημοσιεύομεν κατωτέρω μετὰ τινων ἱστορικῶν ἀποδείξεων περὶ τοῦ τίς ἡ Σχισματικὴ Ἐκκλησία.

τῆς Δύσεως, ἀμέσως, ὡς ἐβρέθη, ὑπετάχθησαν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐκτοτε δὲ τόσον ἦσαν συνηνωμένοι μετὰ τῶν Γραικῶν, ὥστε καὶ κῦδος συνήφθη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς πρωτεύουσας νυμφευθέντος τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Πέτρου, τὴν ἐγγονὴν τοῦ Ῥωμανοῦ Μαρίαν, στεφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Στεφάνου ἐν τῷ Ναῷ τῶν Πηγῶν. Ἐπειτα ἐπὶ τῆς λησρικῆς Λατινοκρατείας, ὅτε ὁ Ἑλληνικὸς θρόνος μετεβιβάσθη εἰς Νίκαιαν, ὁ γενναῖος Βασιλεὺς Βατάτσης (1222) θέλων ν' ἀρπάσῃ τὸν θρόνον τῶν Πατέρων αὐτοῦ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Λατίνων, ἀπεφάσισε νὰ συνάψῃ κῦδος μετὰ τοῦ Ἀσάν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων, ἵνα συσφιγγέῃ ἔτι μᾶλλον τὴν συμμαχίαν διὰ συγγενικοῦ δεσμοῦ· πέμπει λοιπὸν ὁ Βατάτσης πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀσάν ὅσιν ἐδέχθη τὰ προταθέντα· τούτων ὅθεν βεβαιωθέντων, ὁ μὲν Βατάτσης μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου ἐκ Λαμψάκου διαπεραιούται εἰς Καλλιπόλιν, ἐνθα ἐπικυρωθεῖσης τῆς συμμαχίας καὶ ἀνταλλαγέντων τῶν ὄρκων, ὅπως ἀπὸ κοινῆ προσβάλλουσι τοὺς κοινούς ἐχθρούς τῆς Ὀρθοδοξίας, ὁ μὲν Ἀσάν ἀπῆλθεν πέραν τῆς Καλλιπόλεως, ὁ δὲ Βατάτσης συμπαραλαβὼν τὴν Ἑλένην, τὴν νεόνυμφον δὴλ. διαπεραιούται εἰς Λαμψακὸν, ἐνθα τὴν ἡ Βασίλισ Βιολήνη καὶ πληροῦσι τὴν τῶν παιδῶν συνάφειαν Ἱεροουργούντος Ἱερομνηστοῦ τοῦ Πατριάρχου (α).

Τόσον βραχυχρόνιος ὑπῆρξεν ἡ ἐνωσις τῶν Βουλγάρων μετὰ τῆς Δύσεως τὴν ὁποίαν ὁ Ἱστορικὸς Συντάκ. τῆς Ἐφ. τῆς Κωνσταντ. μεγεθύνει τόσον, ὥστε, πρὶν τοῦ κυκλοφοροῦντος ἐγγράφου, προτάσσει τὴν Ἐπιστροφὴν, ὡσάν νὰ ἦσαν ἠνωμένοι πέντε ἢ καὶ δέκα αἰῶνας. Μοι φαίνεται δὲ ὅτι αἱ λυσσώδεις Προπαγάνδαι τοῦ Πάπα δὲν ἐνόησαν εἰσέτι, ὅτι ἡ Διδασκαλία Χριστιανοῦ Ὀρθοδόξου ἔχει βάσεις στερεάς, καὶ ὅτι πώποτε δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ κλονίσωσι λαὸν τὸν ὅποιον γλῶσσα Γραικοῦ ἐδίδαξεν.

Ἀπεδείξαμεν, ὡς μοι φαίνεται, πόσον καιρὸν ἔμειναν οἱ Βούλγαροι ἠνωμένοι μετὰ τῆς Δύσεως· μένει λοιπὸν ἡμῖν νὰ ἐξετά-

(α) Περὶ ὅλων τούτων κατ' ἔκτασιν πραγματεύομαι εἰς τὸν δευτέρον Τόμον τῆς παρ' ἐμοῦ ὄσον οὕτω ἐκδοθησομένης ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

σωμεν περὶ τῆς Σχισματικῆς Ἐκκλησίας. Ἀντὶ δὲ πάσης ἄλλης ἱστορικῆς ἀποδείξεως, νομίζομεν ἀρκοῦσαν τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Φωτίου ἕνα φωτισμὸν τὸ κοινὸν καὶ μάλιστα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Βουλγάρους περὶ τῶν καινοτομιῶν τῆς Δύσεως, καὶ τότε δις ὁμολογήσωσι τίνες εἰ Σχισματικοί, καὶ εἰς ποῖα βάραθρα μέλλουσι νὰ τοὺς ρίψουσι αἱ προπαγάνδαι τῆς Δύσεως.

« Ἀλλὰ γε δὴ, καὶ Βουλγάρων ἔθνος μισόχριστον εἰς τοιαύτην μετέκλινεν ἡμερότητα καὶ θεογνωσίαν, ὥστε τῶν δαιμονίων καὶ πατρῶων ἐκθέντες ὄργιων, καὶ τῆς ἐθνικῆς δεισιδαιμονίας ἀποσκευασάμενοι τὴν πλάνην, εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν μετενεκεν-τρίσθησαν πίστιν. »

« Ἄλλ' ἡ τοιαύτη διήγησις εὐαγγελίων οὔσα ὑπόθεσις εἰς κατήφειαν μετατίθεται, τῆς εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς εἰς πένθος τραπεύσεως καὶ δάκρυα. Οὕτω γὰρ ἐκείνου τοῦ ἔθνους, οὐδ' εἰς δύο ἐνιαυτοὺς, τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν τιμῶντες θρησκείαν, ἄνδρες ἐκ σκότους ἀναδύντες, (τῆς γὰρ ἑσπερίας μοίρας ὑπῆρχον γεννήματα), οἴμοι πῶς τὸ ὑπέροπτον ἀγαθήσαι; οὔτοι πρὸς τὸ νεόπαγες εἰς Εὐσέβειαν καὶ γεωργίαστον ἔθνος ἐμπηδήσαντες τὸν ἑμπέλων Κυρίου, τὸν ἠγαπημένον καὶ νεόφυτον καὶ πρᾶσι καὶ ἁδοῦσιν, ἥτοι τρεῖς αἰσθητικὰ πολιτείας, καὶ διαφορὰ δογμάτων, τότε εἰς τόλμαν ἔκρινεν αὐτῶν, κατανεμησάμενοι ἐλυμήναντο ἀπὸ γὰρ τῶν ὀρθῶν καὶ καθαρῶν δογμάτων, καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀνωμότητος πίστεως, παραφθείρειν τούτους, καὶ ὑποσπᾶν, κατεπανουργήσαντο. »

« Καὶ πρῶτον μὲν αὐτοὺς ἐκθέσμως, εἰς τὴν τῶν Σαββάτων νηστείαν μετέστησαν. Οἷδε δὲ καὶ ἡ μικρὰ τῶν παραδοθέντων ἀθέτησις, καὶ πρὸς ὕλην τοῦ δόγματος ἐπιτρέψαι καταφρόνησιν. Ἐπειτα δὲ τὴν τῶν νηστειῶν πρώτην ἐβδομάδα, τῆς ἄλλης νηστείας περικόψαντες, εἰς γαλακτοποσίαις, καὶ τυροῦ τροφήν, καὶ τὴν τῶν ὁμοίων ἀδδ'ηραγίαν καθείλυσαν. Ἐντεῦθεν αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τῶν παραβάσεων ἐμπλατύνοντες, καὶ τῆς εὐθείας τρίβου καὶ βασιλικῆς διαστρέφοντες, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἐνθέσμιον γάμῳ πρεσβυτέρους διαπρέποντας, τοὺς ὡς ἀληθῶς Θεοῦ ἱερεῖς, μυσάττεσθαί τε καὶ ἀποστρέφεσθαι παρεσκευάσαν' τῆς Μανουῦ γεωργίας, ἐν αὐτοῖς, τὰ σπέρματα κατασπείρονται, καὶ ψυχὰς, ἄρτι βλαστάνειν

ἀρξαμένους, τὸν σπόρον τῆς εὐσεβείας τῇ τῶν ζιζανίων ἐπισπορᾷ λυμαινόμενοι. »

« Ἄλλὰ γε δὴ, καὶ τοὺς ὑπὸ πρεσβυτέρων μύρω χρισθέντας, ἀναμυρίζειν αὐτοὺς οὐ πεφρίκασιν ἐπισκόπους ἑαυτοὺς ἀναγορεύοντας, καὶ τὸ τῶν πρεσβυτέρων χρίσμα, ἄχρηστον εἶναι, καὶ εἰς μάτην ἐπιτελεῖσθαι, τερατευόμενοι. »

« Ἐὰρ ἔστιν, ὅς τηλικαύτην ἀκοῇ παρέληφεν ἄνοιαν, ἣν κατατολμᾷ οἱ παράφρονες οὐκ ἐνόρησαν ; τοὺς ἅπασι μύρω χρισθέντας ἀναχρίοντες, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν ὑπερρυῆ καὶ θεῖα μυστήρια, εἰς λῆρον μακρὸν, καὶ πλατὺν ἐξορχούμενοι γέλωτα. Καὶ τό γε σοφὸν τῶν ὡς ἀληθῶς ἀμυήτων. Οὐ γὰρ ἔξεστι, φασίν, ἱερεῦσιν τοῖς τελουμένοις μύρω ἀγιάζειν ἄρχιερεῦσι γὰρ μόνοις ἐνομίσθη. Πόθεν ὁ νόμος ; τίς δ' ὁ νομοθέτης ; ποῖος τῶν Ἀποστόλων ; τῶν Πατέρων δέ ; ἀλλὰ τῶν Συνόδων ; ἢ ποῦ καὶ πότε συστάσα ; ἢ τίνων δὲ κρατήσασα ψήφων ; οὐκ ἔξεστιν ἱερεῖ μύρω τοὺς βαπτιζομένους σφραγίζειν ; Οὐκοῦν οὐδὲ βαπτίζειν ὄλωσ, οὐδὲ ἱεραῖσθαι ἄρα ἵνα σοι μηδὲ τίμιοις ἱερεῦς, ἀλλ' ὀλόκληρος, εἰς ἀνέρον εἶη κληρὸν ἀπεληλυμένος ἱερουργεῖ τὸ θεσποτικὸν σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, καὶ τοῖς πάλαι μυσταγωγηθέντας, δι' αὐτῶν καθαγιάζει, πᾶς οὐκ ἄγιάσει, μύρω χρίων τοὺς νῦν τελουμένους ; βαπτίζει ὁ ἱερεὺς, καθάρσιον δῶρον τῷ βαπτιζομένῳ τελεσιουργῶν, πῶς, εἰς τελεσιουργὸς αὐτὸς ὑπάρχει καθάρσεως, ἀφαιρέσεως αὐτοῦ τὴν φυλακὴν καὶ σφραγίδα ; ἀλλ' ἀφαιρεῖς τὴν σφραγίδα, μὴδ' ὑπηρετεῖν ἐπιτρέψης τῷ δῶρῳ, μὴδ' ἐν αὐτῷ τινας τελεσιουργεῖν, ἵνα σε γυμνοῖς, ὁ σὸς ἱερεὺς, ἐνδιαπρέπων ὀνόμασι, τῆς αὐτῆς αὐτῷ χοροστασίας κορυφαῖον δείξει, καὶ ἐπίσκοπον. »

« Ἄλλὰ γὰρ οὐχὶ μόνον εἰς ταῦτα παρανομεῖν ἐξηνέχθησαν, ἀλλὰ καὶ εἴτις κακῶν ἐστὶ κορωνίς, εἰς ταύτην ἀνέδραμον, πρὸς γὰρ τοὶ τοῖς εἰρημένοις ἀτοπήμασι, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ Ἅγιον Σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς συνοδικαῖς καὶ οἰκουμενικοῖς ψηφίσμασιν ἀμαχὸν ἔχει τὴν ἰσχὺν, νόθοις λογισμοῖς, καὶ παρεγγράφτοις λόγοις, καὶ θράσους ὑπέροβλῆ κινδηλεύειν ἐπεχείρησαν ὧ τῶν τοῦ πονηροῦ μηχανημάτων ! τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνον, ἀλλὰ γε καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἐκπορεύεσθαι, κηνολογήσαντες. »

« Τίς ποτε τοικύτην, παρὰ τῶν πώποτε ἀσεβησάντων, φωνὴν ἤκουσε βραγεῖσαν; ποῖος σκολιὸς ὄφιν εἰς τὰς ἐκείνων καρδίας τοῦτο ἐρεύζατο; Τίς ὅλως ἀνάσχοιτο, τῶν ἐν Χριστιανοῖς τελούντων, ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δύο εἰσάγειν αἷτια; Υἱοῦ μὲν καὶ Πνεύματος, τὸν Πατέρα τοῦ Πνεύματος δὲ πάλιν, τὸν Υἱὸν καὶ εἰς διθεῖαν τὴν μοναρχίαν λύειν; Διὰ τί δὲ καὶ ἐκπορευθεῖη τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα; Εἰ γὰρ ἡ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσις τελεία (τελεία δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς τέλειος, ἐκ τοῦ Υἱοῦ τελείον), τίς ἡ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσις, καὶ διατί; περιττὸν γὰρ ἂν εἴη τοῦτο, καὶ μάταιον. »

« Εἰ γὰρ, ἐνῶ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα, ἡ ιδιότης ἐπιγινώσκειται αὐτοῦ ὡσαύτως δὲ, καὶ ἐνῶ γεννᾶται ὁ Υἱός, ἡ τοῦ Υἱοῦ. Ἐκπορεύεται δὲ, ὡς ὁ ἐκείνων λῆρος, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Πλείοσιν ἄρα ιδιότησι διαστελλεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς, ἢ περὶ ὁ Υἱός. Κοινὸν μὲν γὰρ Πατρὶ καὶ Υἱῷ ἡ ἐξ αὐτῶν τοῦ Πνεύματος πρόοδος ἰδίᾳ δὲ τοῦ Πνεύματος, ἢ τε ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσις, καὶ μὲν καὶ ἡ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Εἰ δὲ πλείοσι διαφοραῖς διαστελλεται τὸ Πνεῦμα, ἢ περὶ ὁ Υἱός, ἐγγυτέρῳ ἂν εἴη τῆς Πατρικῆς οὐσίας ὁ Υἱός, ἢ περὶ τὸ Πνεῦμα καὶ οὕτως πάλιν ἡ Μακεδονίου κατὰ τοῦ Πνεύματος παρακῦψαι τόλμα, τὸ ἐκείνων ὑποδομένη δρᾶμα καὶ τὴν σκηνήν. »

« Ὅρξ, ὡς μάτην οὔτοι, μᾶλλον δ' εἰς πρόχειρον θήραν τῶν πολλῶν, τὸ τῶν Χριστιανῶν ἑαυτοῖς ὑπέθεσαν ὄνομα. Ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ πόθεν ἤκουσας τοῦτο; Ἐκ ποίων εὐαγγελιστῶν τὴν φωνὴν ἔχεις ταύτην; ποῖας Συνόδου τὸ βλάσφημον τοῦτο ῥῆμα; »

« Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν φησὶν, τὸ Πνεῦμα, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται· οἱ δὲ τῆς κοινῆς ταύτης δυσσεβείας Πατέρες, τὸ Πνεῦμα, φασὶν, ὃ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται. »

« Τίς οὐ κλείσει τὰ ὦτα πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας ταύτης; Αὕτη κατὰ τῶν Εὐαγγελίων ἵσταται, πρὸς τὰς Ἁγίας πικρατάσεται Συνόδους, τοὺς μακαρίους καὶ Ἁγίους παραγράφεται Πατέρας, τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, τὸν ἐν θεολογίᾳ περιβόητον Γρηγόριον, τὴν βασιλείον τῆς Ἐκκλησίας στολὴν, τὸν Μέγαν Βασίλειον, τὸ χρυσοῦν τῆς Οἰκουμένης στόμα, τὸ τῆς σοφίας πέλα-

γος, τὸν ὡς ἀληθῶς Χρυσόστομον. Καὶ τί λέγω τὸν δεῖνα, ἢ τὸν δεῖνα ; κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀγίων Ἡρωτητῶν, Ἀποστόλων, Ἱεραρχῶν, Μαρτύρων, καὶ αὐτῶν τῶν Δεσποτικῶν φωνῶν, ἡ βλάσφημος αὕτη καὶ θεόμαχος φωνὴ ἐξοπλιζέται. »

« Πρὸς δὲ γε τοῖς εἰρημένοις, εἰ ἐκ τοῦ Πατρὸς μὲν ὁ Υἱὸς γεγέννηται, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορεύεται ὡς εἰς δύο αἰτίας ἀναφερόμενον, οὐ δὲ τὸ σύνθετον εἶναι διδράσειεν. »

« Πρὸς δὲ γε τοῖς εἰρημένοις, κάκεινο αὕτη ἐπισκοπήσειεν εἴπερ ἡ τοῦ Πνεύματος, ἐκ τοῦ Πατρὸς, πρόδος, εἰς ὑπαρξίν συντελεῖ· τί συνοίσει τῷ Πνεύματι, ἢ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσει, τῆς Πατρικῆς ἀκούσης εἰς ὑπαρξίν ; Οὐ γὰρ τις, εἰς ἕτερόν τι, τῶν περὶ ἡν οὐσίαν, συντελεῖν, κατατολήσει λέγειν· πάσης διπλῆς, καὶ συνθέσεως, τῆς μακκρίας καὶ θείας ἐκείνης φύσεως, ὡς ἀπατάτω κειμένης. »

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ διακόψωμεν ἐπὶ μικρὸν τὴν ἐπιστολήν, καὶ νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῆς διττῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τῆς εἰσαχθείσης εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Ἐν Ἱεροσολύμοις Παύλος τις Μοναχὸς εδογματίσεν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ « ἐκ Υἱοῦ. » Ὁ Μέγας Κάρολος συνήθροισεν ἐν Ἀκουῖσγράφῳ Σύνοδον πρὸς λύσιν τούτου τοῦ ζητήματος, καὶ ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Πάπα Λέοντα Γ'. μετὰ τινος ἐπιστολῆς ἧτις ἐπραγματεύετο περὶ τῆς διττῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Φθάσαντες οἱ πρέσβεις εἰς Ῥώμην, συνδιελέχθησαν περὶ τοῦ ζητήματος, ὡς ἀκολούθως.

Ὁ Πάπας. (Ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολήν). Οὕτω καὶ γὰρ πιστεύω ἐπὶ τῇ βίβσει τῶν Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων.

Πρέσβεις. Ἀφοῦ λοιπὸν, καὶ σὺ ὁμολογεῖς, ὅτι αὕτη ἡ ὀρθὴ περὶ Πνεύματος δόξα, εἶπε, δὲν ὀφείλομεν νὰ διδάξωμεν τοὺς ἀμαρτάνοντας, καὶ νὰ στερεώσωμεν ἐν τῇ δόξῃ αὐτῇ τοὺς εὖ φρονούντας ;

Πάπας. Ναί.

Πρέσβ. Δύναται τις νὰ σωθῇ μὴ πιστεύων εἰς τὴν ἀλήθειαν ταύτην ;

Πάπας. Ὅχι βέβαια, ἐὰν ἰκανὸς ᾖ νὰ καταλάβῃ αὐτὴν, καὶ δὲν πιστεύσῃ· δύο τινα τῶν μυστηρίων ἀποβαίνουσι δυσκατάλη-

πτα τοῖς νηπίοις, ἢ πτωχοῖς τῶ πνεύματι· τοῦτο δὲ καὶ τὸ περὶ Πνεύματος ἐκπορεύσεως.

Πρέσβ. Ἄρα, ἐπιτρέπεται ὑμῖν νὰ διδάξωμεν, καὶ νὰ ψάλλομεν ὅ,τι καθήκει νὰ πιστεύσωμεν.

Πάπας. Ἐπιτρέπεται μὲν ὑμῖν νὰ ψάλλητε, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ προσθέσητε λέξεις ἀπηγορευμένας.

Πρέσβ. Λέγεις ὅτι ἀπαγορεύεται ὑμῖν πᾶσα προσθήκη εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, τὸ μὲν διότι οἱ τούτου συντάκται δὲν εἶπον τὴν φράσιν Καὶ Υἱοῦ, τὸ δὲ διότι αἱ ἐπακόλουθοι Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἀπεῖργον οἰκνδήποτε προσθήκην. Ἄλλ' ἂν κατὰ τὴν εἶχον παρεμβάλοι οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι τὴν φράσιν Καὶ Υἱοῦ, ἐρωτῶμεν ἤτο κακὸν τότε νὰ ψάλλωμεν αὐτήν ;

Πάπας. Ἦθελεν εἶσθαι νόμιμον.

Πρέσβ. Δὲν ἔσραλον, λοιπὸν, οἱ Πατέρες διὰ τῆς προσθήκης ὀλίγων συλλαβῶν μὴ ἀποκαλύψαντες τὸ μυστήριον εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς ;

Πάπας. Δὲν τολμῶ περὶ τούτου νὰ μαμψμοιρήσω, οὔτε τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι δὲν ἐγνώριζον οἱ Πατέρες τὸ μυστήριον καθὼς τὸ ἐγνώριζομεν ἡμεῖς. Ἀπτόρευσαν ἡμῶς, πᾶσαν ἐρευνᾶν περὶ τῆς παραλήψεως των. Ἄλλ' ὑμεῖς δοκῆσι σφειτε, ἐγὼ δὲ, κατώτερος ὢν αὐτῶν, δὲν πολυπραγμονῶ περὶ τὴν δογματίσιν.

Πρέσβ. Ἄπραγε ! δὲν δοκῆσι σφειομεν. Προθυμοῦμεθα μόνον νὰ φωτίσωμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν. Διότι ἀκούσαντες τινὰς ψάλλοντας τὸ Σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, καὶ ἐντεῦθεν διδαχθέντας τοῦ μυστηρίου τὴν ἀλήθειαν, ἐνομίσαμεν ὠφελιμώτερον τὸ ψάλλειν αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν πρό τινας συνθήειαν, ἢ κατὰ τὴν ἀρχαίαν. Ἦθελες δὲ, νομίζομεν, σὺ αὐτὸς μᾶς ἐπαινέσει, ἂν ἐγίνωσκας τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν, οἵτινες παρεδέξαντο τὴν προσθήκην.

Πάπας. Ἄλλ' εἰπέτε, παρακαλῶ τάχα φρονεῖτε, ὅτι πρέπει νὰ προσθέτωμεν βραθυμῶν εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως ὅλας τὰς ἀληθείας, ὅσαι τότε δὲν ἐμπεριελήφθησαν ἐν αὐτῶ ;

Πρέσβ. Ὅχι· διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὅλαι αἱ ἀλήθειαι δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι.

Πάπας. Ἄλλ' ἐὰν ὅλαι δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι ὑπάρχουσιν, ὅμως

τινές, εἰς τὰς ὁποίας ἐὰν δὲν πιστεύσωμεν, Ὁρθόδοξοι δὲν εἴμεθα.

Πρέσβ. Δὸς ἡμῖν παράδειγμα ἀληθείας τινός, μὴ ἐμπεριεχομένης ἐν τῷ Συμβόλῳ.

Ὁ Πάπας τότε ἐδίστασε νὰ ἐκφέρῃ γνώμην ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ἄνευ σκέψεως, καὶ ἐζήτησε ἀναβολὴν τῆς συνδιαλέξεως μέχρι τῆς ἐπιούσης, ὅπως σκεφθῆ καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Τὴν αὐριον ἤρξατο ἡ συνδιάλεξις ὡς ἐφεξῆς.

Πάπας. Λέγοντες ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ Πατρός τε καὶ Υἱοῦ δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἐλέγαμεν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Σοφία τεχθεῖσα παρὰ τῆς Σοφίας, ἡ Ἀλήθεια τεχθεῖσα παρὰ τῆς Ἀληθείας; Ἄλλ' ἡ Σοφία δὲν εἶναι διπλῆ. Μία καὶ ἡ αὐτὴ πέφυκεν ἡ ἀλήθεια. Τοῦτο δὲ περὶ οὐσίας τῆς Θεότητος. Ἄλλὰ καὶ ἕτερα παραδείγματα ὁμοίως ἰσχυρὰ δύναμαι νὰ δώσω περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνσαρκώσεως.

Πρέσβ. Δόξα τῷ Ἁγίῳ Θεῷ, ἡ γινώσκουμεν καὶ ἡμεῖς τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἐγωσμένα, ἡ ἀγνωστοὶς αὐτῶν ζητοῦμεν νὰ τὰ μάθωμεν.

Πάπας. Καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζω ὅτι πολυπραγμανεῖται δυνάμενοι νὰ ψευδάζετε.

Πρέσβ. Φοβούμεθα μὴ ἐξ ἀληγορίας στερεθῶμεν μισθοῦ μεγάλου. Κρείττονα γὰρ κρίνωμεν τὴν ἀμαρτίαν τῆς σιγῆς ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τούτου, ἢ τὴν προερχομένην ἐκ τῆς διασαφητικῆς ἐκείνης προσθήκης εἰς τὸ σύμβολον.

Πάπας. Οἷός τινος ἐὰν ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τῆς προσθήκης ἐπαινετὸς δὲν εἶναι. Διότι δὲν πρέπει, διασαφήσεις προφασιζόμενοι, νὰ μεταμορφῶμεν τὸ αὐτόχρημα ἀληθές, οὔτε παρεκτρεπόμενοι τῆς συγκεχωρημένης ἐρμηνείας, νὰ διδάσκωμεν ὅ,τι δὲν διδάσκεται χωρὶς οἰήσεως. Οἱ Πατέρες, πᾶσαν ἀδιακρίτως προσθήκην ἀπαγορεύσαντες ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, ἔκλεισαν τὴν ἐξοδὸν εἰς τε τὰς εἰλικρινεῖς καὶ δολίκας διαθέσεις τῶν μελλόντων πολυτευθῶν.

Πρέσβ. Καὶ ὅμως οὐ αὐτὸς συνεχώρησας νὰ ψάλληται τὸ σύμβολον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ; Μήπως παρ' ἡμῶν προήλθεν ἡ Συνήθεια;

Πάπας. Ναι, ἔδωκα μὲν τὴν ἀδειαν νὰ ψάλλωσι τὸ Σύμβολον αὐτὸ, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ προσθέτωσιν, ἢ νὰ ἀφαιρῶσιν τι ἐξ αὐτοῦ.

Ὅθεν ἑωσοῦ καὶ ὑμεῖς ἐψάλλετε αὐτὸ κατὰ τὸν τρόπον τῆς Ῥωμικῆς Ἐκκλησίας, ἐσίγησα. Νῦν δὲ λέγετε ὅτι ψάλλετε τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, πλείους ἄλλους ἀκούσαντες ἀλλαχοῦ ψάλλοντας αὐτὸ οὕτως. Ἄλλὰ τοῦτο διαφέρει νῦν. Ἡ Ἰσπανία παρεδέξατο τὸν νεωτερισμὸν παρὰ τῆς Γ'. Τολητιανῆς Συνόδου, τῆς εἰσαγαγούσης τὴν προσθήκην Καὶ Υἱοῦ. Ἡμεῖς ὅμως ἐνταῦθα δὲν ψάλλομεν τὸ σύμβολον, ἀλλ' ἀναγινώσκομεν ἀπλῶς αὐτὸ, τὸ ἀναγινώσκομεν δὲ καὶ χωρὶς προσθήκας. Τὰς δὲ ἐν αὐτῷ ἐμπειριοχομένας ἀληθείας ἐρμηνεύομεν κατὰ μέρος, ὅταν ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τὸ καλέσωσιν.

Πρέσβ. Ἐάν, λοιπὸν ἀφαιρέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν προσθήκην, ἔχομεν τὴν ἄδειαν νὰ ψάλλωμεν καὶ νὰ διερμηνεύωμεν τὸ σύμβολον, ὡς ἡμῖν δοκεῖ;

Πάπας. Οὕτως ὀρίζω καὶ Σῆς παρακαλῶ νὰ πράξετε.

Πρέσβ. Ὅταν λοιπὸν, κατὰ τὴν εὐχὴν Σας ποιήσωμεν τὴν ἀφαίρεσιν δὲν θέλομεν ἀμαρτῆσαι ψάλλοντες αὐτὸ.

Πάπας. Ὅχι· ἀνεχόμεθα τὸ ἄσμα, δὲν διατάσσομεν αὐτὸ.

Πρέσβ. Καὶ ὅταν τὸ ψάλλωμεν ἀνευ προσθήκης, τάχα δὲν θέλουσιν ἐκφωνῆσαι πάντες οἱ πιστοὶ ὅτι ἡ ἀδεία σου ἀντιτίθεται πρὸς τὰ δεδογμένα; Τί μὰς συμβουλεύεις πρὸς ἀποφυγὴν τοιοῦτου ἀτοπήματος;

Πάπας. Ἄν εἶχον οἱ πιστοὶ ζητήσαι τὴν ἀδειάν μου πρὶν ἢ ψάλλωσι τετροπολογημένον τὸ σύμβολον ἤθελον βεβαίως συμβουλεύσει αὐτοὺς ν' ἀποφύγωσι τὴν καινοτομίαν. Νῦν δὲ τοῦτο φρονῶ, ὅτι δέον ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐκλείψῃ ἐν τῷ παλατίῳ ἡ συνήθεια τοῦ ἄσματος. Ὅταν δὲ ὑμεῖς ἀποβάλῃτε τὴν παράλογον προσθήκην, αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι θέλουσι μιμηθῆ τὸ καλὸν παράδειγμα. Τοιουτοτρόπως, σωζομένης τῆς ἐρμηνείας, θέλει καταργηθῆ ἐντὸς ὀλίγου ἢ παρσιδύσασα κακὸς ζήλος συνήθεια.

Οὕτως ἐδίδαξεν ὁ Λέων τοὺς πρέσβεις τοῦ Καρόλου πρὸς δὲ τούτοις πρὸς αἰωνίαν καὶ σταθερὰν ὀρθοτόμησιν τοῦ Συμβόλου, ἐνεχάραξεν αὐτὸ εἰς δύο ἀργυρᾶς τετάκας, καὶ τὰς ἐνέπηξε ἐμπροσθεν τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ἀναστάσιος ὁ Βιβλιοθηκᾶριος, ὁ συγγραφέας τοὺς βίους τῶν Παπῶν, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Λέοντος, λέγει. « Εὐσεβεῖα καὶ προφυλάξει τῆς Ὀρθοδοξίας τῆς πίστεως, δύο

θυρεούς, ἢ πίνακας ἀργυρούς πεποίηκεν ἐγγραρχθέντος ἐν ἐκάστῳ τοῦ συμβόλου, τῷ μὲν γράμμασι Ἑλληνικοῖς τῷ δὲ λατινικαῖς, καὶ τούτους ἔθηκεν ἐξ ἀριστερῶν καὶ δεξιῶν τῆς εἰσόδου.» Καὶ ἄλλος Πάππας, Ἰωάννης Η΄. συνέφασκε τῷ Λέοντι, διότι, ὅτε ἐγένετο Σύνοδος (879) ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Φωτίου, ἀπηγγέλθη τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ὑπὸ τῶν Δεγάτων τοῦ Ἰωάννου καθαρὸν καὶ ἄνευ προσθήκης. Πρὸς δὲ τούτοις ὤρισαν, « Εἰ μὲν τῶν ἱερωμένων εἴη τις (ὁ θέλων νὰ προσθήσῃ ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ τι ἀπὸ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως) παντελεῖ καθαιρέσει τοῦτον καθυποβάλλομεν· εἰδὲ τῶν Λαϊκῶν τῷ ἀναθέματι παραπέμπομεν. »

Ἄλλ' οἴμοι! οἱ διάδοχοι τῶν δύο τούτων Παπῶν, οὐχὶ μόνον δὲν ἐνθυμήθησαν τοὺς προκατόχους των, ἀλλὰ καὶ τὰς πλάκας τοῦ Ἁγίου Λέοντος ἀπεκαθήλωσαν, τοὺς δὲ Ἑλληνας διὰ τὴν εἰς τὰ Πάτρια ἐγκαρτέρησιν ἀπεκάλεσαν Σχισματικούς. Σχισματικὸς ὁ Φώτιος, διατὶ ὄχι καὶ ὁ Λέων καὶ ὁ Ἰωάννης σχισματικοὶ οἵτινες ἔμεινον εἰς τὰ πάτρια δόγματα! ἢ πρέπει ν' ἀποκαλέσωμεν σχισματικούς τοὺς ἐμμείναντας εἰς αὐτὰ. Ἄλλὰ κατὰ τὸν Πάπαν τῶν Δυτικῶν, σχισματικοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀποσχιστῶν τῶν Πατρῶν Δογμάτων. Σχισματικοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ λατίνοι, οἵτινες κατεπάτησαν τὰ δόγματα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ παρεμόρφωσαν αὐτὰ, ὅπως ἤθελον οἱ Παπῶν καὶ αἱ Πάππισαι. Ὅλοι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καὶ οἱ δύο ῥηθέντες Πάπαι, ἀναθεμάτισαν ἐκεῖνους οἵτινες θὰ προσθέσουν ἢ θὰ ἀφαιρέσουν τι ἀπὸ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως· ἄρα ἀναθεματισμένοι εἶναι καὶ οἱ Ἱεραπόστολοι, οἵτινες περιτρέχουσι τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς οἰκουμένης, ἵνα προσηλυτίσωσι ἕνα καὶ μόνον, καὶ ἐπίπτουσι ὡς λύκοι μαίνομενοι κατὰ τῶν ἀθῶων ἀνθρώπων, καὶ καταταράττουσι τὴν τε συνείδησιν καὶ τὴν σωματικὴν αὐτῶν ἡσυχίαν! Ἀναθεματισμένοι καὶ μυρίων θανάτων ἔνοχοι εἶναι αἱ Προπαγάνδαι τοῦ Πάπα, οἵτινες σύρουσι τοὺς ἀπλοὺς εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀνομίας! Ὡ προπαγάνδαι, νομίζετε ὅτι, διὰ τῶν πνευρωγῶν Σας καὶ τῶν καταθρονίων τρόπων Σας, θὰ παρεσύρητε τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Βουλγάρους νὰ ἀποστατήσωσι ἀπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἥτις πρώτη ἐθήλασε αὐτοὺς μὲ τὸ γάλα τῆς Εὐσεβείας, καὶ ἐδίδαξε αὐτοὺς οὐχὶ

καινοτομίας, ἀλλὰ ἀμίαντα τὰ ἱερὰ δόγματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Τοῦ κακοῦ, Προπαγάνδῃ ἀναλίσκετε τὰ φράγξα σας, ἵνα ἐξαγοράσητε τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων. Ἀπόθεσθε τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδύσασθε τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, φθάσει πλέον τόσοι αἰῶνες, καθ' οὓς κυλίεσθε εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀνομίας. Ἴδετε πῶς οἱ Πάπαι σας ὑπερασπίζοντο τὰ ἱερὰ δόγματα, ἅτινα ἡ Ἀνατολ. Ἐκκλησία διαφυλάττει καὶ διαφυλάττει ἀμίαντα; Δὲν μιμνήσθε αὐτούς; δὲν ἀποσκυβαλίζετε τὰς καινοτομίας σας, δὲν προτρέπετε τὸν Πάπα Πῖον Θ'. νὰ μιμηθῆ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἁγίου Λέοντος, τὸν ὁποῖον ἀριθμεῖτε μεταξὺ τῶν Ἁγίων σας, διότι ἐφύλαξε σταθερὰ τὰ δόγματα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καὶ νὰ κηρύξῃ διὰ θεσπίσματος τὴν κατάργησιν ὅλων τῶν καινοτομιῶν; Ὡς τότε πόσον θὰ εὐφρανθῶσι τὰ σκυθρωπὰ πρόσωπά σας, διότι θὰ ἐπανέλθετε εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς Ὁρθοδοξίας; σπεύσατε, λοιπὸν, καὶ τότε θὰ κληρονομήσατε τὴν Οὐράνιον Βασιλείαν!

Καὶ Σὺ δέ, ὦ ἀξιότιμος Παντάνακτος τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν μετὰ λέγει, ἀλλὰ μᾶς ἀποκαλεῖς Σχισματικούς, ἐνῶ ἡ Δύσις εἶναι Σχισματικὴ. τὴν ὁποίαν οἱ Πάπαι σας κατεδίωξαν εἰς τοιαύτην Πάπᾶ Σύνοδον; τὰς νόμους, ποῖος τῶν Ἀποστόλων, ἢ ποῖος τῶν Πατέρων; κατεδίωκεν τὴν Ἀνατολ. Ἐκκλησίαν σχισματικὴν; ἢ ἐν τοιαύτῃ Σύνοδον; ἥτις ἔγεινε διὰ τῆς βίας, καὶ εἰς ἣν δὲν παρεβόησαν ὅλοι οἱ Ἀνατολικοί; ἢ διότι τὸ Ἀργυρίον σας ἐμίανε τινὰς ἐκ τῶν ἡμετέρων; ὦ τῆς ἀνομίας! ὦ τῆς ἀσεβείας! Πότε καὶ ποῦ ἠκούσθη νὰ ἀγοράζητε ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου δι' ὀλίγου κατηραμένου ἀργυρίου; τοιοῦτόν τι δὲν ἐνομοθέτησεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἀλλ' οἱ τοποτηρηταὶ αὐτοῦ Πάπαι τὸ ἐνομοθέτησαν. Ἀκούετε, ἀδελφοὶ ἡμῶν, ποῖαν συνείδησιν ἔχουν οἱ Λυτικοὶ, οἵτινες, μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς των, πρόσπαθοῦσι νὰ σᾶς σύρωσι ὅπου καὶ αὐτοὶ πεπτώκασιν;

« Ταύτην τὴν ἀσέθειαν (λέγει ἐξακολουθῶν ὁ Φώτιος) οἱ τοῦ σκότους ἐκείνοι ἐπίσκοποι (ἐπισκόπους γὰρ αὐτοὺς ἐπεφήμιζον) μετὰ τῶν ἄλλων ἀθεμίτων, Βουλγάρων ἔθνος ἐνέσπειραν· ἤλθεν ἡ τοῦτων φήμη εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοάς· ἐπλήγημεν διὰ μέσων τῶν σπλάγγνων καιρίαν πληγὴν, ὡς εἶτις τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτοῦ, κατ' ὀρθακλήμους ἴδει ὑπὸ ἔρπετῶν καὶ θηρίων παρὰ ῥάσο-

μενά τε καὶ διασπώμενα· καὶ γὰρ οἷς κόποι, καὶ πόνοι, καὶ ἰδρώ-
τες, εἰς τὴν ἐκείνων ἀναγέννησίν τε καὶ τελείωσιν κατεβλήθησαν.
ἀναλόγως αὐτοῖς, συμπεσεῖν ἀφόρητον τὴν λύπην καὶ τὴν συμ-
φορὰν, τῶν γεννημάτων παραπολλυμένων ἐξεγένετο. »

« Οὕτω γὰρ ἐθρηνησάμεν ἐπὶ τῷ συνενεχθέντι παθήματι, ὅσον
χαρᾶς ἐπληρώθημεν, τῆς παλαιᾶς πλάνης ἀπαλλαγέντες αὐτοὺς
θεασάμενοι. »

Καὶ ἐνταῦθα ὑφείλομεν νὰ διακρίψωμεν ἐπὶ μικρὸν τὴν ἐπιστο-
στολίην. Ὁ Φώτιος, ἡπερὶ αὐτὸν ἱερὰ Σύνοδος, ἅπαντες οἱ κληρικοί
καὶ οἱ λαϊκοὶ ἐθρήνου διὰ τὰ τότε παθήματα τῶν ἀδελφῶν
ἡμῶν Βουλγάρων ἀλλ' ὅτε πρὸ ὀλίγου καιροῦ οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν
ἐκεντήθησαν ὑπὸ φαρμακεροῦ βέλους, τί ἔπραξεν ὁ τότε Πατριάρ-
χης; τίποτε· ἀλλ' ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ὁ Πα-
τριάρχης Ἰωακείμ, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπελήφθη δραστηρίως τοῦ ζη-
τήματος, καὶ ἦτο ἐλπίδες νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ πράγματα τῆς Ἐκ-
κλησίας εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν θέσιν· ἀλλ' ἄνθρωποι σύμβουλοι
αὐτοῦ τὸν ἀπέτρεψαν ἀπὸ τὴν εὐθείαν ὁδόν, ἔπειτα ἕτεροι ἤρχι-
σαν νὰ συνωμοτήσῃ κατ' αὐτόν, καὶ αὐτὸν κατετάραξαν τὴν ἡ-
συχίαν του, καὶ ἐκόλυσαν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Πρακτικῶν μέχρι
τοῦ νῦν.

Ἐκαστος πολίτης ἢ κληρικὸς ἢ λαϊκός, ὠφείλει νὰ σεβασθῇ τὸ
ἱερὸν πρόσωπον τοῦ Πατριάρχου, καὶ καθ' ὅσον ἡδύνατο ἕκαστος
νὰ συντρέχῃ ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ τὸν Πατριάρχην, καὶ ὄχι νὰ ἐνασχο-
λῶνται πρὸς ἐκδοσιν φυλλαδίων, ἄτινα, ἄλλοτε μὲν προσβάλλουν
τὸν Πατριάρχην, ἄλλοτε δὲ τὸν Ἄρτην καὶ ἄλλοτε τοῦτον ἢ ἐ-
κεῖνον· τί ὠφέλησαν ταῦτα; ἡδυνήθησαν οἱ λῆροι νὰ καταπέσουν
τὸν Πατριάρχην διὰ τὴν Ἐφαρμογὴν; οὐχί, ἐξύβρισαν τὸ ἔθνος,
ἀλλ' ἐξύβρισαν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οὐδὲν περιπλέον. Δὲν λέγομεν
ἡμεῖς ὅτι ὁ Πατριάρχης πράττει καλῶς φερόμενος οὕτω, ἀλλὰ καὶ
ἡμεῖς δὲν πράττομεν καλῶς ἐξευτελιζόντες αὐτόν. Τί λοιπὸν ἀ-
παιτεῖται; πρέπει νὰ ὑπενθυμίζωμεν τὸν Πατριάρχην, ὅπως ἀκο-
λουθήσῃ τὸ παράδειγμα τοῦ Φωτίου, καὶ ὅσον τάχιον ἀπορρίψας
τὰς κακὰς συμβουλὰς, ἐφαρμόσῃ τὰ πρακτικὰ διότι ἄλλως εἶναι
ὑπεύθυνος καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀνωτά-
του Δικαστηρίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὸ ἐθνικὸν Μ. Συμβούλιον εἶναι ἄξιον πολλῶν ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων ὀφείλει δὲ νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς τὴν ὅσον τάχιστα ἐφαρμογὴν τῶν Πρακτικῶν, ἵνα μὴ ἐξευτελιζήται τὸ ἔθνος· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ Α. Π. πρέπει νὰ παύσῃ ἐπιμένειν εἰς ὅ,τι βούλεται, καὶ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς τῶν Ἀξιότιμων φιλογενῶν Κ. Κ. Γ. Ζαρίφη καὶ τῶν Κ. ἀδελφῶν Καραθεοδωρῆ, οἵτινες οὐδέποτε ἔπαυσαν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς βελτιώσεως τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων, καὶ τότε ἄς κράξῃ ὡς ὁ Φώτιος.

« Ἄλλ' ἐκείνους μὲν ἐθρηνήσαμεν τε, καὶ θρηνοῦμεν, καὶ ἀνορθωθῆναι τοῦ Πτώματος, οὐ δώσομεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ὕπνον, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις νυσταγμὸν, ἕως ἂν αὐτοὺς εἰς τὸ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν, εἰσελάσωμεν σκῆνωμα. »

« Τοὺς δὲ νέους τῆς ἀποστασίας προδρόμους, τοὺς θεραπευτὰς τοῦ ἀντικειμένου, τοὺς μυρίων ἐνόχους θανάτων, τοὺς κοινούς λυμῶνας, τοὺς τὸ ἀπαλὸν ἐκεῖνο καὶ νεοσύστατον εἰς τὴν εὐσέθειαν ἔθνος, τοσοῦτοὺς καὶ τετρακοῦτους σπαραγμοὺς διασπαράξαντας, τοῦτους τοὺς ἀπαταιῶνας καὶ θεομάχους συνοδικῆ καὶ θεῖα κατεκοιναγμένῃ ψήφῳ οὐ νῦν αὐτῶν τὴν ἀπόφασιν καθορίζοντες, ἀλλ' ἐκ τῶν ἤδη Συνόδων, καὶ Ἀποστολικῶν θεσμῶν, τὴν προωρισμένην αὐτοῖς καταδικὴν ὑπεκφαίνοντες, καὶ πολλοῖς ποιοῦντες ἐπίδηλον. »

Πόσον καλῶς ἐσιγμάτισεν ὁ Φώτιος τοὺς ἀπαταιῶνας καὶ θεομάχους Δυτικούς! Πόσον καλῶς ἐγίνωσκεν, ὅτι ἡ αὐτοῦ Ἐκκλησία θέλει διαφυλάξῃ τὰ δόγματα τῆς Πίστεως ὡς οἱ Πατέρες τὰ παρεδώκαν ἡμῖν. Ἄλλ' οἱ Λατῖνοι, οὐκ αἰσχύνονται νὰ κατατρέχωσι τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις οὐδέποτε ἀτιμάσθη καὶ οὐδέποτε ἐξησθένησε πνευματικῶς, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος . . . ἢ μᾶλλον ἄς ἀφήσωμεν νὰ λαλήσῃ ὁ Δυτικὸς συγγραφεὺς Φλερῆς (Βιβλ. LIV, κεφ. 42, 49 κτλ.) « Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πάπα Σεργίου Γ'. διεφθαρμένη τις Ῥωμαῖα δέσποινα, ὀνομαζομένη Θεοδώρα, ἐκυβέρνησα τὴν Ῥώμην, διότι ὁ Πάπας Σεργίος ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Μαροζίας ἐγέννησεν υἱόν, ὅστις ἐγένετο μετὰ ταῦτα Πάπας, ἐπὶ ὀνομασθεὶς Ἰωάννης ΙΑ'. Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Σεργίου, Ἰωάννης ὁ Ι'. ἐξελέχθη, ἐ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000023417

νεκα τῶν ἀθεμίτων αὐτοῦ σχέσεων μετὰ τῆς
ζίας, καὶ αἱ κακοήθειαι αὐταὶ γυναῖκες ἐκυβέ
ἔδιδον αὐτῇ Ἐπισκόπους ἐπὶ πολὺν χρόνον. Οὗ δὲ υἱὸς τῆς Μαρο
ζίας, καὶ τοῦ Πατρικίου Ἀλβερίκου, ἀνάβας τὸν θρόνον τῆς Ῥώ
μης, δεκαοκταετῆς τὴν ἡλικίαν, ὠνομάσθη Ἰωάννης ΙΒ΄. καὶ ἤ
νωσεν εἰς ἑαυτὸν τὴν τε κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν πνευματι
κὴν . . . τοιαύτη εἶναι σχεδὸν ὅλη ἡ ἱστορία τῶν Παπῶν, τῶν
ὁποίων οἱ Ἱεραπόστολοι διὰ τῶν σοφισμάτων των πολλάκις κα
τετάραξαν τὴν Ἐκκλησίαν μας, ἀλλ' ἀπέτυχον νὰ κλονίσωσι αὐ
τὴν, διότι ἴσταται ὡς ὑψίκομος πύκνη, μὴ φοβουμένη οὐδέν.

Ἐξ ἀπάντων τούτων, νομίζω, ὅτι οἱ ἀναγνώσται ἔλαβον ιδέ
αν περὶ τῆς Παπασύνης ὁποία ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει; Αἱ δὲ προ
παγάνδαι ταύτης περιτρέχουσι εἰσέτι τὰς Βορείους ἐπαρχίας τοῦ
Ἰθωμανικοῦ Κράτους, ἵνα προσηλυτίσωσι τὸν δυστυχῆ λαόν
ἀλλ' νομίζομεν, ὅτι ἡ Α. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης,
ἡ περὶ αὐτὸν Ἱερά Σύνοδος καὶ τὸ Σ. Μ. Συμβούλιον θέλουσι προ
σπαθῆσαι νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς
Ἐκκλησίας, καὶ τότε ἀδελφικῶς περιπτύχθητες μετὰ τῶν ἀδελ
φῶν ἡμῶν Βουλγάρων, θὰ κοῦζωμεν. Ἀπόστητε ἀπ' ἡμῶν Προ
παγάνδαι, καὶ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. Γένοιτο!

ΤΕΛΟΣ.

Τὸ ἐθνικὸν Μ.
χρυσίων ὀφείλει

εἶσα ἐρ

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1841